

כנס הרצליה
השנתי העשירי
על מאזן החוסן והביטחון הלאומי

הרצליה 2010 HERZLIYA

31 בינואר - 3 בפברואר, 2010

The Tenth Annual
Herzliya Conference

מאבק באלימות בקרב בני נוער ובאלימות במשפחה

הצעות מעשיות למנוע, לאכוף ולחנך למען הפחתת ממדי האלימות

סיכום ההמלצות המרכזיות שהוצגו בנייר העבודה
המסכם שהוכן במסגרת כנס הרצליה 2010

המרכז הבינתחומי הרצליה
בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה
המכון למדיניות ואסטרטגיה

המסמך משקף את דעתם של הכותבים בלבד

מאבק באלימות בקרב בני נוער ובאלימות במשפחה: הצעות מעשיות למנוע, לאכוף ולחנך למען הפחתת ממדי האלימות

סיכום ההמלצות המרכזיות שהוצגו בנייר העבודה המסכם שהוכן במסגרת כנס הרצליה 2010

א. כללי

בין הנושאים הבעורים כיום על סדר יומה של החברה הישראלית ניצב נגע האלימות הפושה בה. כנס הרצליה ה-10, שהתקיים בראשית פברואר 2010, ייחד מושב לנושא, תוך התמקדות בשניים מן ההיבטים האקוטיים ביותר בהתמודדות עמו: אלימות במשפחה – קרי: אלימות נגד נשים על-ידי בני זוגן, וכן אלימות בקרב בני נוער. מדובר בשתי בעיות מהותיות, שהפכו בשנים האחרונות לחלק בלתי-נפרד מחוליה הקשים של החברה הישראלית. על אף ניסיונות ממשלתיים ואחרים להתמודד עם הבעיה, הנתונים עדיין קשים ומצריכים טיפול יסודי ושורשי לגופו של עניין.

בכנס עצמו, ובדיונים המקדימים לו, דן צוות מומחים בקשיים שעמם נאלצים להתמודד אנשי המקצוע בכל הקשור לאכיפת ענישה נגד מי שנוקט אלימות, למניעתה ולהרתעה מפני נקיטת מעשים אלימים. הנחת היסוד של הצוות היתה כי אתגרים רבים אלה מחייבים מענה רב-זרועי מצדם של משרדי הממשלה הרלוונטיים, הרשויות המוניציפליות, וכן גורמי האכיפה, ובראשם משטרת ישראל. הצוות ביקש לבחון כיצד ניתן לשפר את הממשק בין כל הגורמים הללו, להגביר את רמת שיתוף הפעולה בין הקהילה והאזרחים מחד גיסא לבין גורמי אכיפת החוק והממשלה מאידך גיסא, ולהציע מודלים בני-קיימא ובני-ביצוע, אותם ניתן יהיה ליישם בהצלחה רבה יותר מכפי שנעשה עד כה בישראל. את המלצות גורמי המקצוע ניתן לסווג לשלוש קטגוריות מרכזיות:

- א. המלצות בתחום יעול התיאום ושיתוף הפעולה בין הגופים השונים, שמטרתן לקצר תהליכים ביורוקטיים, משפטיים ופנים-ארגוניים.
- ב. המלצות בתחום הגברת המודעות והאחריות הקהילתית, המשפחתית, ההורית והאישית.
- ג. המלצות בתחום הגברת האכיפה, ההרתעה ושיפור איכות הטיפול בנושא.

ב. אלימות במשפחה

המלצות בתחום יעול התיאום ושיתוף הפעולה בין הגופים המטפלים

קיים צורך בתיקוני חקיקה על מנת להרחיב קבלת הסכמה לטיפול על-ידי גברים אלימים במסגרת צווי הגנה לפי החוק למניעת אלימות במשפחה. גובשה הצעה לתיקון החוק, ולפיה משניתן צו הגנה יפנה בית המשפט את בני הזוג ליחידת הסיוע שבבית המשפט, ויוכל לחייב את הגבר האלים לקבל טיפול (כיום נדרשת הסכמתו). תיקון החקיקה מצריך הקצאת תקציבים מיידית, מאחר שהוא מחייב הוספת תקנים ליחידת הסיוע.

המלצות בתחום הגברת האכיפה, ההרתעה והטיפול

1. על מנת להגדיל את מספר הנשים הפונות למשטרה להתלונן על הכאתן, יש להקים מרכזים משולבים למשטרה ולגורמי הרווחה, שיוכלו לתת מענה רחב לאלימות בין בני זוג.
2. יש להרחיב את פרויקט "עו"ס משטרה": יש להצמיד באופן מידי עוד כ-55-50 עובדים סוציאליים לתחנות המשטרה ברחבי הארץ ולהקצות לכך את התקנים הדרושים.
3. יש להרחיב את שיטות הטיפול בגברים אלימים:

- נדרש פיקוח על עברייני אלימות במשפחה רצידיביסטיים במסגרת תוכנית פיקוח וטיפול, כאשר אי-עמידה בתנאי הפיקוח תהווה עבירה פלילית, דוגמת הפיקוח על עברייני מין.

- יש להגדיל את מספר דירות הקלט ומרכזי הקלט לגברים מכים, במקום הפתרון המקובל כיום להוציא את האישה ואת הילדים ממסגרת ביתם. דירת הקלט מנתקת את הגבר האלים ממשפחתו ומצמצמת את יכולתו לפגוע בהם או לאיים עליהם.
4. יש לייצר מנגנון שיחייב גברים להשתתף בתהליך שיוביל להפסקת התנהגותם האלימה. מעבר לשינויי החקיקה הנ"ל, יש להקים שירותי ייעוץ, לימוד וטיפול בגברים אלימים, שיכללו:
- קבוצות לימוד דוגמת נהיגה מונעת – לימוד החוקים, נורמות התנהגות ועוד.
  - סדנאות טיפול שתעמקנה בהבנת האישיות הגורמת להתנהגות אלימה.
  - סדנאות שיקום שתסייענה לגברים הסובלים מבעיות נוספות, כמו אבטלה והתמכרות לסמים.
5. יש לגבש תוכניות טיפוליות משמעותיות יותר מאלה הקיימות כיום לטיפול בגברים אלימים בבתי הסוהר. יש להוסיף מתן הטבות ותמריצים לגברים להשתתף בתוכניות טיפוליות במסגרת המאסר, על מנת לנצל באופן מיטבי את תקופת השהות של הגברים האלימים במאסר, ובכך להפחית את רמת אלימותם כלפי בנות זוגם. גם הצעות אלה מחייבות היערכות תקציבית מתאימה.
6. יש לפתח תוכנית רבגונית בתחום התעסוקה, במסגרתה כל אישה נפגעת אלימות תוכל להשתלב בשוק העבודה בהתאם למצבה. זאת, על מנת לאפשר לה עצמאות כלכלית שתחזק את ביטחונה העצמי. על התוכנית לכלול אבחון תעסוקתי, השלמת השכלת יסוד, העצמה תעסוקתית ורכישת מיומנויות תעסוקתיות וחברתיות, מימון הכשרה מקצועית, סיוע במציאת עבודה ומימון מעטפת שתסייע בהשגחה על הילדים בשעות שהאם בעבודה והילדים אינם במסגרת חינוכית.
7. יש להציב יעד של טיפול בילדים החשופים לאלימות במשפחה בשל הצורך לדאוג לבריאותם הנפשית של הילדים, וכן על מנת לשבור את המעגל הבין-דורי של אלימות במשפחה, שמוביל לכך שילדים שנחשפים לאלימות הופכים בעצמם לגברים אלימים.

ג. אלימות בני נוער

המלצות בתחום ייעול התיאום ושיתוף הפעולה בין הגופים המטפלים

1. על מנת להתמודד עם אלימות בסביבה טכנולוגית, יש צורך בשילוב של חינוך, הסברה ומניעה. יש להרחיב את הדיון הערכי על אודות השימוש באינטרנט כזירה פוגעת. כמו כן, יש לבדוק אפשרויות לחקיקה שתחייב מנהלי אתרים להוריד תכנים פוגעניים מתוך האתרים, מאחר שהמרחב הווירטואלי כיום פרוץ כמעט לחלוטין ונגיש לכל אדם בכל גיל.
2. יש ליישם לאלתר את התוכנית הלאומית שמובלת על-ידי הרשות למלחמה בסמים ואלכוהול במשרד לביטחון הפנים, ובתחום האכיפה על-ידי מחלקת הנוער בחטיבת החקירות של המשטרה. נדרש תיאום יעיל בין גורמי האכיפה לשם צמצום זמינות האלכוהול בקרב בני נוער.
3. יש לבצע תיקוני חקיקה ונהלים על מנת לאפשר שיתוף במידע פרטני בין גורמים מוסמכים (רווחה, חינוך, משטרה, בריאות). ראוי לאמץ בעניין זה את הכלים המשפטיים שאומצו לשם טיפול בפשיעה המאורגנת, המאפשרים העברת אינפורמציה בין גופים. הפתרון הראוי ביותר הוא מעין "שולחן עגול" שיכלול את כל הגורמים המטפלים בשיתוף עם הגורמים העירוניים והיישוביים הרלוונטיים. יש לשמור על צנעת הפרט, במיוחד לגבי ילדים ונוער. ובכל זאת, צוות קצר מועד שיכלול את היועצים המשפטיים של המשרדים הממשלתיים הנוגעים בדבר יוכל להגיע לפתרון הסבך המשפטי והחקיקתי תוך כחודשיים.

המלצות בתחום הגברת המודעות והאחריות הקהילתית וההורית

1. על מנת למנוע סיכון להתנהגות אנטי-חברתית ותוקפנית כבר בגיל הילדות המוקדמת על רקע חסרים במסוגלות הורית ו/או בשל מאפיינים אישיותיים של הילדים, יש לאתר ילדים בסיכון ולזהותם כבר בגיל צעיר ולשלב אותם ואת הוריהם בתוכנית בשם The Incredible Years. התוכנית מכוונת ללמד הורים וגנות כיצד לקדם התנהגות פרו-חברתית ולהפחית בעיות התנהגות בקרב ילדיהם. תוכנית זו כבר מותאמת בימים אלה למציאות הישראלית, ותיקרא "התקשרות". יש להקצות משאבים תקציביים להפעלתה בהיקף נרחב בארץ.
2. על מנת לטפל בהתנהגות אלימה בקרב בני נוער, שנובעת לרוב מדימוי עצמי נמוך ומהיעדר תקווה, יש ליצור מסגרות ברמה היישובית שתאפשרנה לבני נוער פעילויות של מעורבות, ספורט, תרומה לזולת ועיסוק בשעות הפנאי. פעילויות אלה תחזקנה את הדימוי העצמי של בני הנוער ותבססנה את תחושת המשמעות והמטרה בקרבם, אלמנטים חשובים ביותר ברווחתם הנפשית.

המלצות בתחום הגברת האכיפה, ההרתעה והטיפול

1. על מנת להתמודד עם אי-השמירה על עיקרון רצף האכיפה בטיפול בקטינים פוגעים ונפגעי עבירות יש לנקוט כמה צעדים:
  - שיפור הרצף בין האירוע הפלילי לבין התגובה האכיפתית, השיקומית והטיפולית – וכך להביא לצמצום המקסימלי האפשרי של משך הזמן הנדרש למעבר בין החוליות המרכיבות רצף זה, גם כדי לקדם את החקירה וגם כדי לטפל בצורה מיטבית בנפגעים ובפוגעים.
  - המשך פילוט משטרה-שירות מבחן לנוער והרחבתו לתחנות נוספות תוך גיבוש נוהל עבודה ארצי לכל תחנות המשטרה וקציני המבחן לנוער. יעילות הפרויקט הוכחה גם במבחן הרצידיביזם וגם במבחן השתלבות מוצלחת של הנער הפוגע בפעילות טיפולית לאורך זמן בבית הספר ובחברה.
  - המשך פיתוח מודל מרכזי ההגנה לילד.
2. לאור המחסור החמור בעובדי נוער ובפקידי סעד, יש להגדיל בדחיפות את מספר התקנים שמקבל משרד העבודה והרווחה, ואף יש להעניק לכך עדיפות על פני תוספת חוקרי נוער.
3. על המדינה לתבוע את הנער הפוגע וכן לדאוג לפיצוי כספי לקטין נפגע עבירה, כחלק ממחויבותה לבני הנוער הנפגעים.

ד. המלצות כלליות לפעולה

1. יש לצאת בקמפיין רחב ממדים ותקציבים כדי לעורר תשומת לב ציבורית, מודעות ואחריות הורית לסוגיית האלימות. במסגרת הקמפיין יש להבהיר כי התמודדות עם נושא האלימות מחייבת טיפול כולל, בו מעורבים כמה וכמה גורמי אכיפה, חינוך, טיפול ומניעה. לפיכך, יש לקרוא לאמצעי התקשורת ולציבור ככלל להימנע מלחפש שיער לעזאזל בקרב גורמי המשטרה והרווחה בכל פעם שמתרחש אירוע אלימות קשה. תחת זאת, יש לקרוא להורים, למורים ולקהילה לשתף פעולה על מנת לטפל בבעיות כבר בראשית הדרך.
2. נדרש שיתוף פעולה רב-מערכתי כמרכיב מרכזי והכרחי באכיפת אלימות ובמניעתה. יש לגבש תפישה לאומית רחבה וכוללת שתחבר יחדיו את המשטרה, את משרד החינוך, את משרד הרווחה, את משרד המשפטים ואת המשרד לביטחון הפנים.
3. כפועל יוצא מן ההמלצה הנ"ל, על משרד רה"מ לגבש תוכנית להקמתו של חדר מצב, מעין חמ"ל, שיופעל בכל מועצה מקומית, בכל ישוב ובכל עיר בישראל. בחדר מצב זה יפעלו כל הגופים ואנשי המקצוע הרלוונטיים, קרי: משטרה, רווחה, בריאות ומשפט, בשיתוף פעולה הדוק ומתוך סמכות שתינתן להם על-פי חוק. בראש חדר מצב זה יעמוד ראש הרשות המקומית, שישמש גורם סמכותי ובלתי-מזוהה שיוכל להכריע בעת מחלוקת. חדר המצב ישמש

כתובת ברורה בידי האזרחים, שלעיתים קרובות נופלים בין הכיסאות ואינם יודעים למי לפנות. כאמור לעיל, יש לפעול גם בתחום החקיקה, על מנת לטפל בסוגיית חיסיון המידע, שמונעת כיום שיתוף פעולה יעיל בדיונים שמקיימים הגורמים השונים בנושא האלימות. אף שחדר מצב דומה פועל כיום במסגרת פרויקט "עיר ללא אלימות", המליץ צוות המומחים להרחיב את היקף שיתוף הפעולה הבין-משרדי והבין-צוותי על בסיס קבוע ויומיומי שאינו מתקיים כיום.

4. יש להקצות משאבים תקציביים גם לפרויקטים נגד אלימות, מסוגם של "קד"ם", "סיכויים" ו"עיר ללא אלימות", שמופעלים כבר עתה בהצלחה רבה.

5. יש לצייד את גורמי האכיפה בטכנולוגיות מתקדמות, דוגמת אלה שמשמשות את משטרת ניו יורק לטיפול באלימות, בהן: מרכז מיוחד לתייעוד פשיעה בזמן אמת – מדובר במאגר מידע בו מאוחסנים כל התיקים, שמשמש צינור להעברת מידע בין בלשי המרכז לבלשי השטח ועל-פי המידע שמספק המרכז ניתן לבצע חיפושים מיידיים ללא סבך ביורוקרטי; מערכת אוטומטית להערכת סיכונים לאלימות במשפחה – המערכת מכילה בסיסי נתונים לאיתור תקריות עבר, כולל צוים, זימונים, רישיונות להחזקת נשק וצווי הגנה, כשכל מקרה מקבל ניקוד והערכה המאפשרים איתור בתי אב בהם הסיכוי לאלימות רצידיביסטית גבוה יותר.